

A XXI. (1973. évi) Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat tanulságai

E helyen nem kell bővebben kifejtenünk, hogy a gyors gazdasági és társadalmi átalakulás következtében a hagyományos népelet pusztul, színtelenedik; az ősi foglalkozások, életformák eltűnésével a régi szokásvilág, az ünnepek és hétköznapi szellemi és anyagi kulturája mindjobban elhalványodik. Mivel a néprajzzal és nyelvészettel foglalkozó szakemberek ereje nem elégséges ahhoz, hogy a még töredékeiben fellelhető anyagot összegyűjtsék, kell, hogy a társadalomhoz forduljanak és az erre a munkára önként vállalkozók segítőkészségét is igénybe vegyék. Éppen ebből az önkéntességéből következik, hogy a pályázati felhívás csupán hangsúlyozottan ajánl bizonyos — a néprajztudomány és nyelvészet számára jelenleg legszükségesebbnek ítélt — témaköröket, de ugyanakkor lehetőséget ad a legkülönbözőbb néprajzi érdeklődésű emberek tevékenységére is az ún. „vegyes” témák keretén belül.

1973-ban 21. alkalommal került meghirdetésre az országos gyűjtőpályázat. A benyújtott munkák száma igen tekintélyes volt: az Országos Bíráló Bizottság üléséig 416 érkezett be a Néprajzi Múzeum Adattárához. (Ebből 265 ifjúsági és 151 felnőtt pályázó munkája volt.) Az együttesen 15 000 oldalnyi szöveget illusztrációk, fényképek, kották, rajzok, magnó-szalagok egészítik ki.

Az ifjúsági tagozat ezévi pályamunkáinak száma minden eddigénél több volt, aminek magyarázata egyrészt az, hogy gyűjtőpályázatunk ifjúsági tagozata a KISZ Központi Bizottsága által kétevenként megrendezett Országos Diáknapiakhoz kapcsolva került meghirdetésre, másrészt az a tény, hogy a gimnázium és szakközépiskolások pályázók mellett lassan a szakmunkásképző intézetek növendékei is bekapcsolódnak a gyűjtőmozgalomba. Az egyéneknél készített munkák mellett igen öröndetesen megnőtt a szakörri tagok közösen készített pályamunkáinak a száma.

Az Országos Bíráló Bizottság elnöke dr. Tálasi István egyetemi tanár, a

Néprajzi Társaság alelnöke volt; tagjai pedig a Néprajzi Múzeum, a MTA Nyelvtudományi Intézet, a MTA Néprajzi Kutatócsoport, a pártoló társintézmények és három megye kiküldöttjei voltak.

A pályadíjakra, jutalmazásokra és könyvjutalmakra a Néprajzi Múzeum közel 50 000 Ft-t adott, ezt még növelte a MTA Társadalomtudományi Főosztálya, a Művelődésügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztálya és a KISZ további 19 000 forinttal. Itt kell megemlítenünk, hogy az országos elbíráláskor az egész ország területéről beérkezett azonos témakörű pályamunkákat egymáshoz viszonyítva értékelte és rangsorolta a Bizottság. A megyéknél kapott összeget egészítette ki úgy, hogy az elérje a pályamunka értékének megfelelő országos díj összegét. A fentiekből következik, hogy — az országos díjakat biztosító intézményeken kívül — köszönet illeti a megyei díjkeretet adó tanácsokat és múzeumokat is.

A következőkben néhány kiemelkedő pályamunkáról szólunk.

A kiemelt pályázati témák közül a *hagyományos paraszti gazdálkodással* foglalkozik Molnár Ambrus (Hajdúhadház): „Határhasználat és a tanyák kialakulása a mezőberényi határon” e munkájában. Nagyjában folyamatosan mutatja be a helytörténettel összefüggő okmányok alapján a határterület alakulását, művelődési ágak szerinti megoszlását és határhasználatát, majd rátér a tanyai gazdálkodás kialakulására, a szállások keletkezésére. Másik pályamunkájában hasonló módszerrel mutatja be Hajdúsámson határhasználatát.

A *nyelvészet* területén végzett igen figyelemre méltó munkát Farkas Gábor (Gyöngyös), Bodony község kül- és belterülete gazdag névanyagának (397 földrajzi név) és helytörténeti anyagának összegyűjtésével. Másik munkájában a házivászonnak a paraszti háztartásban való sokfajta felhasználását dolgozta fel.

A szabadon választható témakörű

pályamunkák közül kiemelkedik *Barsi Ernő* (Győr): „Népdalkincs a mai Rábapatonán” c. — négy év gyűjtőmunkáját magában foglaló — pályamunkája. A szerző évek óta foglalkozik a Kisalföld zenei kultúrájával, népzenejének gyűjtésével. Ennek a munkájának is a mai népzene kutatás kivánalmainak megfelelően csoportosított, lejegyzett dallamanyag a gerince, amit aztán néprajzi kerettel egészít ki.

Az előbbihez hasonló témával foglalkozik két pályamunkájában a legrégibb, leghűségesebb önkéntes gyűjtőink közül való *Nemesik Pál* (Borsodnádasd) is. („A bekölcei kétlaki munkásság zenei ízlésének alakulása 1900—1944 között” 104 lapon 66 kottával). „Adalékok Egereséhi és Szucs bányatelep zenei életéhez” 110 lapon 65 kottával). Ő is behatóan vizsgálja a dalok funkcionálásának körülményeit, ezen kívül rámutat a társadalmi rétegek zenei egymásrahatására is.

Az ifjúsági pályamunkák közül fel-emelt I. díjat kapott *Tüskés Gábor* (Pécs Leővev Klára Gimn.): „Abaliget-Orfű és a közigazgatásilag hozzátartozó telenülések területén található útmenti és temetői fészületek” c. munkájára. A helyszínen gyűjtött anyagot részletfelvételekkel illusztrálta és kiérezítette a rájuk vonatkozó, plébánián fellelhető adatokkal s a hozzájuk fűződő mondai és szokásanyaggal.

A hagyományos paraszti gazdálko-

dás körében irt munkájával nyert I. díjat *Tamás Mária* (Nagykanizsa, Landler J. Gimn.). A „Szántás-vetés Csörnyeföldön” című pályamunkája mind nyelvjárási, mind néprajzi szempontból egyaránt értékes. Gondos a hangtani lejegyzése, jó példamondásokat közöl, s helyesek a fogalmi meghatározásai.

Az ifjúsági munkák általános szintjének emelkedését mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a 4 db. II. díjas pályamunkán kívül, 20 nyert III. díjat ebben az évben.

Ki kell emelnünk azokat az igényes munkát végzett szakköröket és szakkörvezetőket is, akik csupán 4—5 pályamunkával pályáztak, de ezek mind-egyike országos díjazásban, vagy jutalomkiegészítésben részesült. Elek, Gimnázium (Vezető tanár: *Mester György*); Kalocsa, I. István Gimnázium (Vezető tanár: *Kuczay Károly*); Nagykanizsa, Landler J. Gimnázium (Vezető tanár: *Ördög Ferenc*).

Végezetül köszönetet kell mondanunk azoknak a megyei muzeológusoknak, akik odaadó, lelkes munkájukkal hozzájárultak az országos gyűjtőpályázat sikeréhez, szervezték és irányították a területükön a gyűjtést. Kérjük azokat, akik eddig nem vettek elég intenzíven részt az országos gyűjtőpályázat támogatásában, a jövőben nyújtsanak több segítséget.

Ujváriné Kerékgyártó Adrienne

Gondolatok az 1973. évi Országos Diáknapi helytörténeti pályázatairól

Évek óta kedves hagyománya a középiskoláknak és a szakmunkásképző intézeteknek, hogy tanulóikat felkészítik a kétlévenként megrendezésre kerülő országos diáknapiakra. Az 1973-as év tapasztalatainak értékelése részben már megtörtént, mégis érdemes feleleveníteni a jólsikerült diáknapi pályázatok eredményeit, amelyek tartalmukban, igényességükben sokat elárulnak fiataljaink érdeklődéséről. A tapasztalatok értékelése és a lehetőségek felmérése a feladatomból, s néhány gondolatban szeretnék szólni a meghirdetett kategóriák egyik legsikeresebbjéről, a helytörténeti témák feldolgozásáról. Úgy tűnik, hogy hazánk, népünk, városaink múltjának, jelenének megismerése minden eddiginél jobban izgatja fiataljaink képzeletét.

A pályázatok már egy korábbi értékelés után kerültek zsűrizésre, ami azt jelenti, hogy a tényleges résztvevők száma eredetileg lényegesen több volt. Csupán a legjobb pályázatok száma több mint száz, tartalmukban igen változatosak, az ország különböző helyeiből, létesítményeiből valók ezek a feldolgozások. Az mindenképpen dicséretes, hogy a fiatalok nemcsak a régi adatok után kutattak, hanem a jelen eseményeit is összegyűjtötték és feldolgozták. Általában az a tapasztalat, hogy az iskolák tanárai, szakkörvezetői szívügyüknek tekintik a honismereti munkát és segítik a fiatalokat egy-egy város történetének, szokásainak feldolgozásában.

A pályázók minden bizonnyal több éves hagyományt folytatnak egy-egy is-

kolában, amikor részt vesznek a helytörténeti kutatásokban. A pusztá érdeklődésen túl azonban arról is tanúszkodnak a beérkező írások és dokumentumok, hogy a pályázók a kidolgozással szemben is igényesek voltak. Nemcsak hosszú időn keresztül végzett gyűjtőmunka eredményeit összegezik ezek a fiatalok, hanem — az esetek többségében — filológiai pontosságra is törekcsenek. Bizonyítja ezt a sok arany és ezüst oklevél, amivel a zsűri jutalmazta a pályázókat. Dicséretes az

a módszer, ahogyan a hallgatók elsjátítják a könyvtári és a levéltári adatok feldolgozásának módszerét, ahogyan megtanulnak „tanulmány szinten” dolgozni. A hasznos tapasztalatokon kívül azonban e pályázat meghirdetésének az a legnagyobb jelentősége, hogy már a középiskolában kialakul az az érdeklődési kör, ami a továbbtanulás szempontjából, de az élet bármely területén hasznosítható lesz minden tanuló számára.

Összesítés az 1973. évi Országos Diáknápok helytörténeti Pályázatáról

A helytörténeti pályázatokról a bíráló bizottságnak általában az volt a véleménye, hogy — kevés kivételtől eltekintve — oklevelet érdemelnek. Ez a tény önmagában is az 1973. évi helytörténeti pályázatok sikerét bizonyítja. Számos színvonalas munka született, köztük nemcsak egyéni, hanem kollektívák által készített művek is, amelyek új jelenségei a helytörténeti pályázatoknak. A bíráló bizottság tagjai az oklevéllel jutalmazott pályamunkák jelentős részénél érzékelték a szaktanárok segítő-irányító munkáját, s így ők is részesei a pályázatok sikerének.

A pályaműveket a tematikai gazdagság jellemezte. Falukronikától üzemi és tsz-történetig, közlekedéstörténettől az urbanisztikán keresztül az iskolatörténetekig igen sok témával foglalkoztak. Talán csak az 1848-as évforduló témaköréből merítettek keveset a dolgozatok.

Az Országos Diáknápok helytörténeti pályázatára összesen 102 munkát küldtek be. (A Hajdu-Bihar megye és részben Budapest területéről későn, április 20. után érkezett pályaműveket a bíráló bizottság sajnos nem vehette figyelem-

be.) Ezek közül arany fokozatra javasoltak 15, ezüst oklevélre 26, bronz oklevélre 29 pályamunkát. Összesen tehát 70 pályázó munkáját értékelték oklevélre alkalmasnak.

A bíráló bizottság a következő pályázók munkáját jutalmazta „Arany Oklevéllel”:

Fehér Rózsa (Dombóvár, Gögös Ignác Gimnázium), *Fekete Erzsébet* — *Prohászka Anna* (Bács-Kiskun megye), *Horváth Gyöngyi* (Győr, Radnóti Gimnázium), *Juhász Andor* (Putnok, Mezőgazdasági Szakközépiskola), *Jurászki Katalin* (Kecskemét, Katona József Gimnázium), *Kelemen Katalin* (Baja, Vízügyi Szakközépiskola), *Kövágó Rózsa* (Kalocsa, I. István Gimnázium), a *Közgazdasági Szakközépiskola kollektívája* (Szeged), *Mentler Krisztina* (Hódmezővásárhely, Bethlen Gábor Gimnázium), *Monostori Marianna* (Dombóvár, Gögös Ignác Gimnázium), *Strébely Csilla* (Lovasberény), *Szenczi Gyula* (Esztergom, Dobó Katalin Gimnázium), *Szentpéteri József* (Bp.), *Tóth Klára* (Győr), *Zombori Ildikó* (Hódmezővásárhely, Bethlen Gábor Gimnázium).

Huzsvári Erzsébet

Felsőrákosi sótartó (1888)

Gyöngyös város pályázati felhívása

Ez év novemberében ünnepeljük Gyöngyös város felszabadulásának 30. évfordulóját, mely alkalomból a Gyöngyös Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága és Művelődésügyi Osztálya pályázatot hirdet: **MŰVÉSZETI, NÉPRAJZI, HELYTÖRTÉNETI, SZOCIOLÓGIA, SZOCIOGRÁFIAI** témák feldolgozására.

A pályázat célja: Gyöngyös társadalma minél szélesebb rétegeinek motiválása a város életével, történetével, 30 éves fejlődésével kapcsolatos anyaggyűjtésre illetve feldolgozásra; a legjobb pályaművek összegyűjtése és széles körű elterjesztése, illetve megőrzése az utókor számára, dokumentálni a három évtized változásait; felhasználni az oktató-nevelő munkában és a közművelődésben.

A pályázat feltételei:

1. A pályázatot két — ifjúsági (diák) és felnőtt — kategóriában hirdetjük.
2. A pályázatok terjedelme ifjúsági kategóriában kötetlen, a felnőttnél 20—40 gépelt oldal.
3. Még sehol nem publikált, eredeti munkát lehet benyújtani.
4. A pályázaton részt vehetnek: általános és középiskolások, szakipari diákok, szakkörök, illetve bármilyen területen dolgozó felnőttek.
5. A pályázat jeligés. A pályamunkákat — a jeligés levél kíséretében — két azonos gépelt példányban kell beküldeni Gyöngyös Városi Tanács VB Művelődésügyi Osztályára (3200 Gyöngyös, Kossuth u. 1.).
6. A pályamunkák benyújtásának határideje: **1974. november 18.**
Eredményhirdetés: 1975. április 4-én.
7. Pályadíjak:

	<i>Ifjúsági kategóriában</i>	<i>Felnőtt kategóriában</i>
I. díj	1000 Ft	3000 Ft
II. díj	700 Ft	2000 Ft
III. díj	500 Ft	1000 Ft

A bírálóbizottság dönthet a pályadíjak megosztásáról, visszatartásáról és az egyes munkák jutalomban való részesítéséről.

8. A meghirdetőnek joga van a díjazott és jutalmazott pályamunkák megjelenítésére.

GYÖNGYÖS VÁROSI TANÁCS VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA

MUNKATÁRSAINK

Barcza Géza dr., az Országos Műemléki Felügyelőség osztályvezetője, Bp. — **Béres András**, tudományos főmunkatárs, Debrecen — **Bodor György dr.**, ny. jogtanácsos, Bp. — **Cserey József**, tanár, Dunapataj — **Csorba György**, Városi Tanács elnöke, Szentés — **Dienes Istvánné**, a Szabolcs-Szatmár megyei múzeumi szervezet igazgatóhelyettese, Nyíregyháza — **Dudás Ilona**, tanárnő, Encs — **Fabián Miklós** könyvtárvezető, Dabas — **Franz Vilmos**, a Hajdú-Bihar megyei Művelődési Központ főelőadója, Debrecen — **Halabuk József**, középiskolai tanár, Bp. — **Halász Péter**, az Agrárgazdasági Kutató Intézet tudományos főmunkatársa, Bp. — **Hentz Lajos**, tanár, Mezöberény — **Hováth Kálmán**, esperes, Vál — **Horváth Lajosné**, tanárnő, Sátoraljaúj hely — **Huzsvári Erzsébet**, politikai munkatárs, Bp. — **Kelemen András dr.**, pszichiáter, Bp. — **Kóka Rozália**, tanítónő, Erd — **Labádi Sándor**, a Városi Pártbizottság első titkára, Szentés — **Maróti Gyula**, a KÖTA főtítkára, Bp. — **Morvay Péter dr.**, a Néprajzi Múzeum ny. osztályvezetője, Bp. — **Morvay Zsuzsa**, egyetemi hallgató, Bp. — **Olsvai Imre**, a MTA Népzenekutató Csoportjának tudományos munkatársa, Bp. — **Ortutay Gyula dr.**, akadémikus, a HNF Honismereti Bizottságának elnöke, Bp. — **Papp Zolt dr.**, az Agrárgazdasági Kutató Intézet tudományos munkatársa, Bp. — **Szabó Ferenc dr.**, levéltári igazgató, Gyula — **Szabó József**, általános iskolai igazgatóhelyettes, Bük — **Tóth István dr.**, tanárképző főiskolai docens, Pécs — **Töltési Imre**, a HNF Országos Titkárságának munkatársa, Bp. — **Ujváriné Kerékgyártó Adrienne dr.**, tudományos kutató, Bp. — **Vajkai Aurél dr.**, kandidátus, Balatonalmádi — **Vass Lajos**, karnagy, Bp. — **Vörösmarty Géza**, publicista, Pozsony.

TARTALOM

- Balassi Bálintra emlékezünk (*Dr. Tóth István*) 3
A megyei Honismereti Bizottságok munkaterveiből (*Halász Péter*) 9

A 30. EVFORDULÓ FELE

- A „Hazai esték” vetélkedő előkészítése (*Töltési Imre*) 11
Csorba György megnyitó beszéde 12
Labádi Sándor záró beszéde 14

KRÓNIKA

- Az Arany Páva után (*Ortutay Gyula*) 16
A társadalmi szervek szerepe a műemlékvédelmi munka támogatásában
(*Dr. Barcza Géza*) 18
A helyismeret hullámhosszán (*Franz Vilmos*) 23
Helytörténeti múzeum a váli műemlék-templomban
(*Horváth Kálmán*) 26
A „Zúgjon dalunk!” munkásdalgyűjtő akcióról (*Maróti Gyula*) 30
„Schneider Lajos” népdaléneklési verseny Mohácson (*Olsvai Imre*) 32
Újra megnyílt a nyíregyházi Jósza András Múzeum (*Dienes Istvánné*) 34
A Budai Vár Barátainak Köre (*Halabuk József*) 36
Köszöntjük a Sárréti Népi Együttest (*Kóka Rozália*) 38
Díszítőművész-szakkör Mezőberényben (*Hentz Lajos*) 39
A Szobathelyi Járási Honismereti és Természetvédelmi Bizottság munkájáról (*Sz. J.*) 40
Megalakult a Gyóni Géza Baráti Kör (—n—s.) 41
Darvas Józsefre emlékezünk (*Szabó Ferenc*) 42

SZABAD FÓRUM

- A középiskolai földrajztanítás, a földrajzi kirándulások és a honismereti munka kapcsolata (*Dudás Ilona*) 44
Két hozzászólás Barsi Ernő A páva-köri mozgalom jövőjéről c. cikkéhez
(*Cserey Józsefné, Horváth Lajosné*) 47

HONISMERETI OLVASÓKÖNYV

- A szabadságharc tizenhárom pozsonyi vértanuja (*Vörösmarty Géza*) 50

KÖNYVESPOLC

- A rendtartó székely falu (Ism.: *Bodor György*) 53
Kiesi madár, jaj be fenn jársz (Ism.: *Vass Lajos*) 54
Reismann—Simon: Bakony (Ism.: *Dr. Vajkai Aurél*) 54
Én szőke városom (Ism.: *Halász Péter*) 55
Tóth Lajos: Vajúdjó világ (Ism.: *Dr. Papp Zsolt*) 56
Gilitze István: P. Makó városának víz által való pusztulásáról
(Ism.: *Morvai Zsuzsa*) 57
Molnár József: A Jakováli Hasszán dzsámi (Ism.: *Kelemen András*) 59

PÁLYÁZAT! PÁLYÁZAT! PÁLYÁZAT!

- A XXI. (1973. évi) Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat tanulmányai (*Ujváriné Kerékgyártó Adrienne*) 60
Gondolatok az 1973. évi Országos Diáknapi helytörténeti pályázatairól
(*Huzsvári Erzsébet*) 61
Gyöngyös város pályázati felhívása 63

HÍREK

- Makón rendezik meg a VIII. Országos Diák Honismereti Tábort (*M. P.*) 10
Múzeum és honismeret ... (*M. P.*) 49
Megyei Honismereti KISZ-tábor Debrecen (*B. A.*) 17